

**МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ
НАУЧНОЙ РАБОТЫ
С МОЛОДЁЖЬЮ**

ТРИ	ТРИ
ДВА	ДВА
ЯРД	ПЯТЬ

В этих двух примерах одинаковые буквы обозначают одинаковые цифры. В глаза бросаются первые столбики этих примеров:

Т....	Т....
Д....	Д....
Я....	ПЯ....

$P=1$. Найдём такие Д и Т, которые как при сложении, так и вычитании заканчиваются одинаковой цифрой, причем их сумма больше 10. Это 6 и 5; 7 и 5; 8 и 5; 9 и 5. Среди них и следует искать решение.

Существует много других видов криптоарифметических примеров. Они помогают развить у детей не только навыки счёта, но и логическое мышление. Применение их на уроках математики, факультативов, прз приведёт к повышению уровня знаний и облегчит учёбу детей в старших классах.

БЛОКОНЕНКО Л.А.
м. Кривий Ріг, УКРАЇНА

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НА МОВНІЙ ОСНОВІ

Будь-яка наука це не лише сам предмет, це і сукупність прийомів та засобів, які вона використовує для пізнання свого предмету, перевірки отриманих результатів. Фактичною основою науки є предмет науки та її методи. Науковим методом завжди називають “сукупність різних прийомів та процесів, за допомогою яких визначаються наукові істини” (5, с.183). В мовознавстві метод – це “узагальнена сукупність теоретичних установок, прийомів, методик дослідження мови та окремі прийоми, методики, операції для визначення конкретних теоретичних установок” (3, с.298).

Метод є обов’язкова частина науки. Фактично, дослідники визначають, що наука – “діалектична єдність метода та теорії” (4, с.71). Методологія, тобто вчення про методи наукового піз-

нання, є об'єктом нашої роботи. Метою ми визначаємо аналіз особливостей методології наукового дослідження мовного плану.

Наукове дослідження складається з певних фаз:

- а) визначення предмету дослідження та формування вихідної гіпотези;
- б) розробка плану дослідження;
- в) зібрання необхідних даних;
- г) упорядкування зібраних матеріалів;
- д) пояснення точки зору науки та перевірка отриманих результатів.

Названі фази є універсальними, але з позиції мовного дослідження вони мають певні особливості.

Визначення предмету дослідження вимагає попереднього розгляду зв'язків між мовними фактами, в основному, – це причинний зв'язок. Фіксується явище, чи явища, що вивчаються, зв'язки між ними та їх вплив на загальні лінгвістичні процеси. Обов'язкова умова: якщо знання та уявлення про предмет дослідження будуть найбільш повними та глибокими, тим точніше буде його визначення. За цієї умови неважко зробити висновок: недосконале володіння мовою, незнання чи нерозуміння її законів неминуче призведе до необ'єктивного результату.

Російський лінгвіст В.В.Виноградов, аналізуючи мовні явища, визначав і методи суфіксального словоутворення в ряду відносних прикметників (1, с.196). Таке дослідження вимагало не лише володіння названими методами, але і досконалого знання системи частин мови в русистичці, місця в цій системі прикметника, особливостей відносних прикметників, особливостей словоутворення відносних прикметників, ролі суфіксального способу в словоутворенні та відмінних рис саме цього способу, тобто, володіння базовими фактами з розділів: словоутворення, морфологія, лексикологія, стилістика (наводяться приклади з текстів різних стилів мови). Подібний приклад підтверджує нашу попередню думку: в мові не існує “часткового” дослідження, всі лінгвістичні явища пов'язані між собою в більшій чи меншій мірі.

На відміну від мовознавства, існує багато наук, в яких можливі дослідження в рамках певної теми, одного розділу, при цьому вони можуть призвести до реального і достовірного результату.

Формування вихідної гіпотези базується на припущенні, що між явищами, які складають предмет дослідження, існує причиново-наслідковий зв'язок чи якесь інше відношення, яке ще не визначено і яке треба визначити за допомогою дослідження. Таке припущення виходить із знань про предмет дослідження, що отримані як результат попередніх неповних досліджень чи завдяки іншим наукам.

Порівняльно-історичний метод, який існує в мовознавстві, виник як результат певної мовної теорії: мова має свої особливості, які можна визначити лише при порівнянні з іншими мовами; розвиток мови є результатом її історичного розвитку; об'єднання мов у групи чи сім'ї відбувається на основі їх спорідненості. Названі теорії могли бути висунуті як лінгвістичні гіпотези лише за умови попередніх неповних досліджень різних мов світу. Конструктивний метод в процесі визначення гіпотези базується на знаннях, отриманих завдяки іншим наукам: при необхідності побудови чи конструюванні теоретичних об'єктів дослідник використовує математичні символи, графіки, схеми, статистичний підрахунок.

Лінгвістична теорія не обов'язково має бути вірною, але має задовольняти такі вимоги: базуватися на ясних поняттях; мати відношення до об'єктів, що можуть бути піддані емпіричній перевірці (перевірка шляхом її порівняння з фактами); співвідноситися з технікою дослідження та з теорією.

Формування вихідної гіпотези вимагає формування понять. Теоретичні визначення певного поняття мають загальний характер предмету дослідження, тобто, теоретичне знання проблеми. Робочі поняття наближають загальний зміст ключових понять до процесу дослідження.

Розробка плану дослідження містить інформацію про методи збору даних. Дослідник має бути ознайомлений з суспільним явищем (у нашому дослідженні – з мовою) та з його носіями. Якщо план дослідження включає анкетування, опитування, інтерв'ю, необхідно розробити систему необхідних питань, визначити коло осіб.

Однією з найважливіших фаз є збір даних. А саме:

7. Спостереження. Використовується в усіх науках, найбільше значення має саме для мовного аналізу. Включає етапи: сприйняття, констатація та опис певного явища. Мовні явища можна сприймати у їх письмовій (словники, тексти

різних жанрів та стилів) чи усній формі. Констатація у мові нерозривно пов'язана з математично-статистичним методом завдяки великому об'єму аналізованого матеріалу. Кількісна констатація полегшує етап опису.

1. Опитування. Форма вербальної комунікації між дослідником та респондентом (усно чи письмово), причому респонденти можуть вільно володіти мовою, бути її носіями чи сприймати її як нерідну мову. Дослідник може проводити вільне опитування, але у лінгвістиці найчастіше використовується опитування на основі системи заздалегідь підготовлених питань: коло мовних процесів настільки широке, що його обмеження є необхідним.
2. Анкетування. Анкета містить заздалегідь підготовлені питання в письмовій формі. Питання розміщуються не у логічній, а у психологічній послідовності. Ефективним для лінгвістичного дослідження є використання у анкеті умовних позначень, малюнків, схем, працюючи з якими, респонденти виявляють психологічне сприйняття мовного явища.
3. Інтерв'ю. Опитування особи чи осіб, сприйняття усного мовного факту. Визначаються орфоепічні, лексичні, стилістичні, граматичні індивідуальності респондента. Коло опитуваних може бути випадковим чи підібраним за певною ознакою (вік, стать, освіта і т.п.)
4. Тестування. Система питань чи тверджень, на які особа має зреагувати. Це штучно створені умови для збору даних, які частина вчених сприймає критично. У лінгвістиці тестування продуктивна фаза збору даних. Особливість мовного дослідження полягає у тому, що у мові існує потенційна та реальна мовні сфери. Тестування надає можливість для їх порівняння, хоча і з деяким відсотком суб'єктивності.
5. Математично-статистичний метод. Використання у лінгвістиці має обмеження: не всі явища можна виміряти чи прорахувати.
6. Порівняння. Порівняння явищ, які мають певні відмінності. Обов'язковий етап у мовознавчому дослідженні, який також виявляє розбіжності між потенційною та реальною сферами мови.

8. Аналіз. Точне визначення джерела змісту: виявити, які факти мають стати предметом аналізу. Досліджуваний мовний матеріал зазвичай містить кількість фактів та явищ, які перевершують необхідний для лінгвіста об'єм.

Упорядкування зібраних даних – це наукова класифікація на основі відомих ознак. Вона має бути послідовною, здійснюватися на основі визначених критеріїв, бути повною та вичерпною, забезпечувати достатню відмінність між групами, за якими розподіляються явища. В мові класифікація застосовується до будь-яких явищ (фонетика, графіка, лексикологія, морфологія, синтаксис).

Наукове пояснення та перевірка – підсумкова фаза наукового дослідження. Вона має пізнати зміст, структуру, причини, спосіб виникнення, розвитку та зникнення досліджуваного явища. У будь-якій науці ця фаза вимагає визначити явище як типове чи нетипове, назвати відмінності первинних причин від вторинних.

Перевірка наукового дослідження – це встановлення достовірних наукових істин в процесі тривалого розвитку мови, людського суспільства, що супроводжується набуттям нових знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виноградов В.В. Русский язык. - М., 1986.
2. Городяненко В.Т. Социологический практикум. - К., 1999.
3. Лингвистический энциклопедический словарь. - М., 1990.
4. Маркович Д.Ж. Общая социология. - М., 1998.
5. Философский словарь. - М., 1987.